

ФІСКАЛЬНА ПОЛІТИКА ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕГУЛЮВАННЯ ВАЛЮТНОГО РИНКУ УКРАЇНИ

JEL Classification: J08
SECTION "ECONOMICS": Економіка.

Анотація. Метою наукової статті є дослідження ролі фінансової політики як інструмента регулювання валютного ринку України. Розглянуто особливості здійснення фінансової політики в Україні. Встановлено, що фінансове регулювання валютного ринку України проводиться із використанням відповідних важелів впливу, зокрема податкових та бюджетних важелів. З'ясовано, що ефективність регулювання валютного ринку України залежить від стану та рівня внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності національної економіки та від позиції держави на світовому ринку. Перспективи подальших досліджень в окресленому напрямі полягають у більш ґрунтовному дослідженні фінансових інструментів у системі регулювання валютного ринку України.

Ключові слова: фінансова політика, валютний ринок, валюта, податкові важелі, бюджетні важелі.

Annotation. Ensuring the sustainable development of domestic economy is one of the main tasks of our state. In order to achieve the above goal, our government requires efficient fiscal policy that will optimally regulate the state's income and expenditure. In addition, fiscal policy contributes to the regulation of inflationary processes in our state, facilitates cyclical fluctuations in the economy and also reduces the unemployment rate in the state. Fiscal policy is as well a key tool for regulating the currency market. The purpose of the research article is to study the role of fiscal policy as a tool for regulation of the currency market in Ukraine. Features of fiscal policy implementation in Ukraine have been considered. It has been established that fiscal regulation of the exchange market of Ukraine is carried out using appropriate influence levers, namely tax and budgetary levers. It has been found out that the of exchange market regulation efficiency in Ukraine depends on the status and level of internal and external competitiveness of the national economy and on the state's position in the world market. The main objectives of fiscal policy are: achievement of stable economic growth; reduction of economics cyclicity impact on welfare and living standards of the population; increase of employment rate by means of appropriate methods of motivation and stimulation; achievement of insignificant rates of the national currency inflation as well as ensuring the economic development of all regions of the country on an equal footing. It is worth pointing out that fiscal regulation is one of independent and at the same time standalone tools of the state policy. The research shows that the efficiency of fiscal tools is influenced not only by the structure and incentive system but also by the condition of the environment they will be used in.

Prospects for further research in the above-mentioned direction is more thorough research of fiscal instruments in the system of the Ukrainian exchange market regulation. Today, the key levers of fiscal adjustment of the domestic economy are budget expenditures, taxes, loans, and budget deficit.

Key words: fiscal policy, foreign exchange market, currency, tax levers, budgetary levers.

Вступ

Забезпечення безперервного розвитку вітчизняної економіки виступає одним із головних завдань нашої держави. З метою досягнення зазначеної вище мети, від нашої влади вимагається проведення ефективної фінансової політики, що дозволить оптимально регулювати доходи та витрати держави. Окрім того, фінансова політика сприяє регулюванню інфляційних процесів в нашій державі, злягоджуватиме циклічні коливання в економіці, а також дозволить знизити рівень безробіття в державі. Однак, за винятком зазначених вище результатів від проведення фінансової політики, вона також виступає ключовим інструментом регулювання валютного ринку України.

Значний внесок у дослідження системи регулювання валютного ринку за рахунок фіскальних інструментів здійснили такі провідні вчені-економісти, як П. А. Дадашова [1], І. Дорошенко [2], О. Мелих [3], Т. В. Паєнко [4], Ю. Петленко [5], М. В. Петченко [6], Я. В. Петраков [7], В. П. Удинець-Ходаківська [8], В. М. Шевченко [9] та ін.

Однак, результати опрацювання наукових праць [1–9] свідчать про відсутність у вітчизняній літературі ґрунтовних досліджень впливу фіскальних інструментів на регулювання валютного ринку, тому ця тематика потребує більш комплексного узагальнення.

Метою наукової статті є дослідження ролі фіскальної політики як інструмента регулювання валютного ринку України.

Результати дослідження

Для досягнення мети наукової статті, необхідно, перш за все, ознайомитися із сутністю та особливостями економічної категорії “фіскальна політика”. Так, тлумачення змісту поняття “фіскальна політика” на сьогодні представлене різними науковими напрямками, зокрема представниками меркантилізму (Т. Ман), класичної школи політичної економії (У. Петті, Д. Рікардо), кейнсіанства (Дж. Кейнс), теорії економіки пропозиції (А. Лаффер), монетаристської школи економіки (М. Фрідман, Дж. Стігліц, Дж. Б’юкенен) та вітчизняними науковцями. Згідно узагальнення поданої ними інформації, фіскальну політику слід трактувати як одну із складових фінансової діяльності держави, яка виступає у ролі керованої системи та передбачає досягнення визначених цілей на різних стадіях розвитку економіки [5, с. 29].

В контексті зазначеного, цілями фіскальної політики нашої держави виступають [5, с. 29]:

- 1) досягнення стабільного економічного зростання;
- 2) зменшення рівня впливу циклічності економіки на добробут та рівень життя населення;
- 3) підвищення рівня зайнятості населення за рахунок відповідних методів мотивування та стимулювання;
- 4) досягнення незначних темпів інфляції національної валюти;
- 5) забезпечення економічного розвитку усіх без винятку регіонів країни на рівних засадах.

Фіскальна політика як інструмент, який використовує держава з метою очікування на зміни та їх регулювання, що виникли у сфері фінансової діяльності, виступає у формі здійснення дискреційної та недискреційної (автоматичної) фіскальної політики [5, с. 30].

Відтак, здійснення дискреційної фіскальної політики вимагає впровадження заходів, що є адекватними для кожної з виниклих проблем. Водночас, недискреційна (автоматична) фіскальна політика передбачає дотримання державою відповідних норм та нормативів у вирішенні тої чи іншої проблеми [5, с. 30].

З огляду на це, в умовах спаду економіки дискреційну фіскальну політику реалізують за рахунок зростання видатків та трансфертів і зниження податків, а недискреційну – за рахунок зростання соціальних трансфертів та зниження податків. Як наслідок цього, спостерігається подолання циклічного спаду і збільшення бюджетного дефіциту [5, с. 30].

Коли стан економіки держави свідчить про підйом, тобто поживлення економіки, за дискреційної фіскальної політики відбувається зниження видатків та трансфертів і збільшення податків, а при недискреційній фіскальній політиці аналогічно знижуються соціальні трансферти, проводиться оподаткування додаткових доходів за відносно високими ставками. Внаслідок таких дій відбувається стимулювання підйому та формування бюджетного профіциту [5, с. 30].

У відповідності до фази циклу економіки держави розрізняють такі два види фіскальної політики як стимулююча (застосовується при економічному спаді) та стримуюча (характерна для буму економіки) [8, с. 179; 9, с. 401–402].

В свою чергу, реалізація того чи іншого виду фіскальної політики керується низкою принципів.

Так, ключовими принципами стимулюючої фіскальної політики виступають [9, с. 401–402]: принцип ефективності системи оподаткування; принцип застосування єдиного податку; принцип достатності; принцип податкоспроможності та рівнонапруженості; принцип стабільності податкового законодавства; принцип системності та внутрішньої системності системи оподаткування.

Натомість, серед принципів стимулюючої фіскальної політики слід назвати принцип впровадження множини податків, принцип гнучкості системи оподаткування, принцип невідворотності, принцип нейтральності системи оподаткування [9, с. 402].

Доцільно зазначити, що фіскальне регулювання – це один із незалежних та водночас самостійних інструментів державної політики [7, с. 819].

Дослідження доводять, що на ефективність фіскальних інструментів впливають не тільки структура та система стимулювання, але і стан середовища, у якому їх використовуватимуть [7, с. 820].

При цьому, з'ясовано, що фіскальна політика держави впливає на регулювання валютного ринку України через два важелі, а саме ставку оподаткування та державні видатки [1, с. 130].

Про те, на скільки ефективно відбувається регулювання валютного ринку України свідчить стан та рівень внутрішньої і зовнішньої конкурентоспроможності національної економіки, а також позиція держави на світовому ринку [3, с. 170].

Як засвідчує практика, основним завданням фіскальної політики у сфері регулювання валютного ринку України виступає підтримання конкурентоспроможності обмінного курсу національної грошової одиниці України – гривні. Дану політику проводить Національний банк України з метою сприяння росту темпів вітчизняного експорту [3, с. 172].

Однак, щоб не допустити виникнення кризових явищ у вітчизняній економіці, необхідно, першочергово, забезпечити зовнішню стійкість національної валюти, зокрема:

1) забезпечити удосконалення порядку перевірки імпортних контрактів і недопущення ситуації проведення фіктивних імпортних операцій;

2) удосконалити систему контролю Національного банку України за проведенням операцій, пов'язаних із рефінансуванням та цільовим застосуванням кредитних ресурсів за рахунок обліку їх на субрахунках (такі дії сприятимуть посиленню боротьби із спекулятивними валютними операціями) [3, с. 181].

На систему формування та реалізації механізму фіскального регулювання впливає комплекс факторів, серед яких визначальне місце посідають [4]:

1) регуляторна система, що характеризується чинною владою і впливовим політичним середовищем;

2) мотиваційна система, яку формують соціальні інститути;

3) інформаційна система, яка визначає доступ та достовірність одержаної інформації.

Встановлено, що фіскальне регулювання фінансових потоків, перш за все, на валютному ринку проводиться із використанням таких фіскальних важелів, як податкові та бюджетні важелі [4].

При цьому, в основі податкових важелів лежать наступні фіскальні інструменти: податкове навантаження, податкові ставки, податкові пільги, соціальні режими оподаткування, альтернативні режими оподаткування, розстрочення та відстрочення податкових платежів [4].

Поряд з тим, систему бюджетних важелів складають структура видатків бюджету, бюджетні інвестиції, трансферти та бюджетний дефіцит [4].

Ще однією особливістю фіскального регулювання валютного ринку України є внесення обмежень щодо обсягів валютного кредитування, оскільки на сьогодні є досить високою процентна ставка за кредитування в іноземній валюті, що передбачає виникнення неабияких труднощів щодо повернення суми кредитування [2, с. 20–21].

На сьогодні ключовими важелями фіскального регулювання вітчизняної економіки виступають бюджетні видатки, податки, позики і дефіцит бюджету [6].

Окрім того, на стан фіскального регулювання валютного ринку України впливає також такий показник як валовий внутрішній продукт (ВВП), динаміку якого можна проаналізувати на рис. 1.

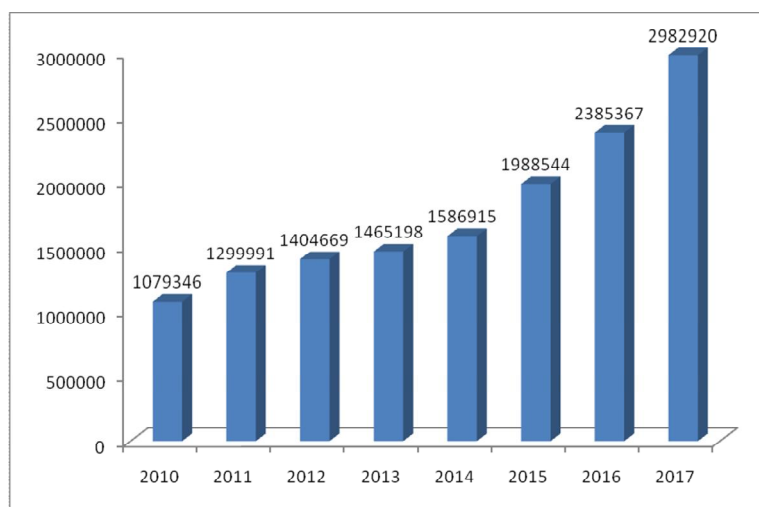

Рис. 1. Динаміка ВВП, млн. грн.

Джерело: побудовано за даними Державної служби статистики України [10].

Так, згідно даних, представлених на рис. 1., можна стверджувати, що протягом аналізованого періоду обсяг ВВП мав чітку тенденцію до зростання, де у 2017 році він зріс у 2,8 рази, порівняно із 2010 роком.

Висновки

За результатами проведеного огляду та аналізу наукових праць [1–9], з'ясовано, що фіскальна політика виступає ключовим інструментом регулювання валютного ринку України. Встановлено, що фіскальне регулювання валютного ринку України проводиться із використанням відповідних важелів впливу, зокрема податкових та бюджетних важелів.

Перспективи подальших досліджень в окресленому напрямі полягають у більш ґрунтовному дослідженні фіскальних інструментів у системі регулювання валютного ринку України.

Список використаних джерел:

1. Дадашова П. А. Напрями взаємоузгодження монетарної та фіскальної політики для досягнення макроекономічної стабільності / П. А. Дадашова // *Економічний вісник університету*. – 2014. – Випуск № 23(1). – С. 128–134. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2014_23\(1\)_26](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2014_23(1)_26).
2. Дорошенко І. Фіскальні важелі впливу на розвиток ринку капіталу на національному рівні / І. Дорошенко // *Економіст*. – 2013. – № 7. – С. 16–21. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmef_2012_1\(2\)_57](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmef_2012_1(2)_57).
3. Мелих О. Фіскальні ефекти реалізації валютної політики в Україні / О. Мелих // *Галицький економічний вісник*. – 2015. – Том 4. – № 2. – С. 169–182. – URL: <http://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/13092>.
4. Паєнтко Т. В. Інструменти фіскального регулювання фінансових потоків / Т. В. Паєнтко // *Ефективна економіка*. – 2011. – № 8. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2011_8_18.
5. Петленко Ю. Теоретичні та методологічні аспекти фіскальної політики держави / Ю. Петленко, Є. Милованова // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. – 2017. – № 1 (190). – С. 28–35. – URL: <https://oaji.net/pdf.html?n=2017/3733-1523733463.pdf>.
6. Петченко М. В. Вплив сукупності важелів фіскальної політики на економічний ріст країни через визначення її етапів / М. В. Петченко // *Ефективна економіка*. – 2017. – № 12. – URL: www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6289.
7. Петраков Я. В. Підходи до оцінки впливу фіскального регулювання на ринки різного типу / Я. В. Петраков // *Економіка і суспільство*. – 2016. – Випуск № 7. – С. 818–824. – URL: https://www.economyandsociety.in.ua/journal/7_ukr/137.pdf.
8. Удинець-Ходаківська В. П. Сучасна фіскальна політика на фінансових ринках / В. П. Удинець-Ходаківська // *Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України*. – 2013. – № 2. – С. 177–192. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpnudps_2013_2_21.
9. Шевченко В. М. Принципи фіскальної політики держави на різних фазах економічного циклу / В. М. Шевченко // *Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму*. – 2012. – № 1 (5). Том 2. – С. 399–403. – URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmef_2012_1\(2\)_57](http://nbuv.gov.ua/UJRN/bmef_2012_1(2)_57).
10. Державна служба статистики України – URL: www.ukrstat.gov.ua.